

ZARYS HISTORII PSYCHOLOGII ROZWOJOWEJ I WYCHOWAWCZEJ	
Prekursorzy psychologii dziecka	7
Początki psychologii rozwojowej	8
Psychologia rozwojowa dziecka na przełomie XIX i XX wieku	9
Nowe kierunki badań w wieku XX	10
Powstanie psychologii wychowawczej i jej rozwój	13
Psychologia rozwojowa i wychowawcza w Polsce	15
Współczesne tendencje w badaniach nad rozwojem psychicznym	18
Wskazówki bibliograficzne	19

I. PODSTAWOWE PROBLEMY PSYCHOLOGII ROZWOJOWEJ	
1. Przedmiot i zadania psychologii rozwojowej	20
Rozwój gatunkowy i rozwój osobniczy	20
Miejsce psychologii rozwojowej wieku dziecięcego wśród innych nauk	20
Zadania psychologii rozwojowej	22
2. Kierunki i rodzaje zmian w rozwoju ontogenetycznym	23
Rozwój jako postęp	23
Rodzaje zmian rozwojowych	24
Sekwencje i związki rozwojowe	29
3. Właściwości rozwojowe a cechy indywidualne	32
Zmiany intra- i interindywidualne	32
Tempo i rytm rozwoju	32
Pojęcie akceleracji	34
Właściwości wieku i ich struktura	36
4. Stadia rozwoju ontogenetycznego	38
Periodyzacja rozwoju psychicznego	38
Problem ciągłości lub nieciągłości rozwoju	40
Wybrane podziały rozwoju psychicznego	40
5. Mechanizmy i prawa rozwoju	44
Dojrzewanie a uczenie się	44
Okresy krytyczne w rozwoju ontogenetycznym	47
Proces interiorezacji	50
Procesy różnicowania i scalania w toku rozwoju	51
6. Czynniki rozwoju	53
Wybrane koncepcje czynników rozwoju	53

Genetyczne uwarunkowania rozwoju	5
Ekologiczne uwarunkowania rozwoju	6
Wyznaczniki rozwoju: aktywność i wychowanie	6
7. Wybrane teorie rozwoju psychicznego	6
Teorie i koncepcje rozwoju	6
Jean Piageta teoria rozwoju umysłowego	6
Dialektyczne teorie rozwoju	7
Wskazówki bibliograficzne	7

III. ROZWÓJ DZIECKA

1. Niektóre aspekty somatycznego rozwoju dziecka	74
Rozwój w okresie płodowym	74
Faza noworodka	82
Rozwój somatyczny niemowlęcia	85
Czynności układu nerwowego we wczesnym dzieciństwie	84
Rozwój somatyczny w wieku przedszkolnym	84
Rozwój somatyczny w okresie późnego dzieciństwa	91
2. Rozwój ruchowy	92
Prawa rozwoju ruchowego	92
Rozwój ruchów lokomocyjnych	94
Rozwój ruchów manipulacyjnych	98
Rozwój praktyki	101
Czynności manualne w okresie późnego dzieciństwa	103
3. Rozwój procesów sensorycznych i czynności percepcyjnych	104
Zdolności sensoryczne noworodka	104
Rozwój percepcji wzrokowej	106
Rozwój percepcji słuchowej	109
Percepcja przedmiotu	111
Charakterystyczne cechy percepcji dziecięcej	112
Reprodukcja kształtów	115
Percepcja obrazów statycznych i dynamicznych	116
Orientacja w czasie	118
Rozwój uwagi	119
4. Rozwój wyobraźni i pamięci	121
Początki wyobraźniowej reprezentacji świata	121
Rozwój obrazów umysłowych	122
Kierunki rozwoju wyobraźni dziecka	123
Prawidłowości rozwoju pamięci	126
Pamięć mimowolna i dowolna u dzieci	129
Kształtowanie się pamięci logicznej	131
Zjawisko reminiscencji u dzieci	133
5. Rozwój mowy	133
Założenia teoretyczne badań nad rozwojem mowy dziecka	133
Początki rozwoju mowy w ontogenezie	138
Kształtowanie się składniowego systemu języka dziecka	140
Rozwój zasobu i treści słownictwa	146
Rozwój fleksyjnego systemu języka dzieci	150
Wpływ nauki szkolnej na rozwój mowy	152
6. Rozwój czynności myślenia	153
Związek myślenia z działaniem	154
Stadia rozwoju myślenia w koncepcji Jean Piageta	157
Kształtowanie się pojęć	160
Czynności i operacje umysłowe	165
Rozwiązywanie problemów przez dzieci	171
Rozwój rozumowania i wnioskowania	174

Rozwój emocjonalny	177
Emocje we wczesnym dzieciństwie	177
Rodzaje emocji i afektów	179
Właściwości emocji dziecięcych	184
Rozwój społeczno-moralny	186
Rozwój zachowań społecznych i proces socjalizacji	186
Etapy rozwoju moralnego	194
Rozwój osobowości	199
Etapy rozwoju osobowości dziecka	199
Rozwój obrazu samego siebie	206
Rozwój potrzeb i postaw	208
Wskazówki bibliograficzne	212
IV. DZIAŁALNOŚĆ DZIECKA I JEJ KSZTAŁTOWANIE	
Dynamika aktywności i działalności dziecka	214
Kierunki rozwoju czynności w ontogenezie	214
Charakterystyka struktury czynności	216
Zabawa	221
Teorie zabawy	221
Rodzaje zabaw dziecięcych	224
Początki zabaw u dzieci	226
Zabawy tematyczne i konstrukcyjne w wieku przed- szkolnym	229
Zabawy w okresie późnego dzieciństwa	233
Funkcje i znaczenie zabaw w rozwoju dziecka	234
Twórczość artystyczna	239
Sztuka dziecka	239
Stadia rozwoju rysunków	243
Twórcza aktywność słowna dzieci	248
Aktywność poznawcza	254
Rozwój pytań dziecka	254
Pytania a inne sfery aktywności dziecka	258
Pytania a komunikowanie się z otoczeniem	262
Odpowiedzi dorosłych na pytania dzieci	265
Wskazówki bibliograficzne	267
V. PODSTAWOWE PROBLEMY I METODY PSYCHOLOGII WYCHOWAWCZEJ	
1. Przedmiot i zadania psychologii wychowawczej	269
Psychologia wychowawcza w systemie nauk	269
Psychologia wychowawcza jako psychologia nauczania i wychowania	275
2. Metody poznawania dziecka w procesie wychowania	277
Obserwacja zachowania się dziecka	278
Poznawanie stosunków społecznych w grupie	279
Analiza wytworów działalności dziecka	286
Wywiady i rozmowy	289
Charakterystyka dziecka	292
Wskazówki bibliograficzne	293
VI. ANALIZA ŚRODOWISK WYCHOWAWCZYCH ODDZIAŁUJĄCYCH NA DZIECKO	
1. Środowisko i jego wpływ na wychowanie człowieka	294
Składniki środowiska człowieka	294
Stołość i zmienność środowiska społecznego	296
Rodzaje środowisk wychowawczych	298
2. Środowisko rodzinne	300

Struktura rodziny a role pełnione przez jej członków	300
Kształtowanie się postaw rodzicielskich i ich rodzaje	305
Systemy wychowania w rodzinie	311
Powiązania emocjonalne w rodzinie	315
3. Wychowanie małego dziecka w środowisku pozarodzin- nym	317
Wychowanie w domach małego dziecka	318
Żłobek jako instytucja opiekuńczo-wychowawcza	322
4. Środowisko przedszkolne	326
Niektóre środki i sposoby pracy wychowawczej	326
Współżycie dzieci w grupie	328
5. Środowisko szkolne	331
Organizacja procesu wychowawczego w szkole	331
Klasa szkolna jako grupa społeczna	333
Kontakty między nauczycielami i uczniami	335
Wskazówki bibliograficzne	338

VII. PSYCHOLOGICZNE PROBLEMY UCZENIA SIĘ, NAUCZANIA I STYMULOWANIA ROZWOJU

1. Uczenie się i nauczanie w okresie dzieciństwa	340
Właściwości uczenia się i nauczania	340
Badania eksperymentalne procesu uczenia się dzieci	344
Uczenie się mimowolne i okolicznościowe w świetle ob- serwacji	347
Uczenie się i nauczanie w okresie późnego dzieciństwa	351
2. Kształtowanie zainteresowań i zdolności	352
Geneza zainteresowań i ich właściwości	352
Znaczenie wychowania i nauczania dla rozwoju zainte- resowań dziecka	358
Kształtowanie zdolności ogólnych i specjalnych	361
3. Problemy dojrzałości szkolnej i równego startu szkolnego	365
Pojęcie dojrzałości szkolnej	365
Opieka nad dzieckiem wstępującym do szkoły	367
Wskazówki bibliograficzne	372

VIII. PSYCHOLOGICZNE PROBLEMY WYCHOWANIA DZIECKA

1. Naśladownictwo i modelowanie	373
Naśladownictwo we wczesnych okresach ontogenezy	374
Rodzaje naśladownictwa	375
Modelowanie: jego rola w rozwoju i wychowaniu dziecka	377
2. Rola nagród i kar	382
Rodzaje wzmacniania społecznego zachowania się dziecka	382
Znaczenie nagród w wychowaniu	387
3. Wychowanie a kształtowanie osobowości dziecka	388
Kształtowanie osobowości dziecka w środowiskach wy- chowawczych	389
Pozycja dziecka w rodzinie, przedszkolu i szkole	392
Kształtowanie potrzeb, postaw i ról społecznych	394
Wskazówki bibliograficzne	397

Bibliografia	399
Spis ilustracji	417